

Hol van Európa határa?

Eredeti műalkotások a könyvtárakban a Lajtán innen és túl

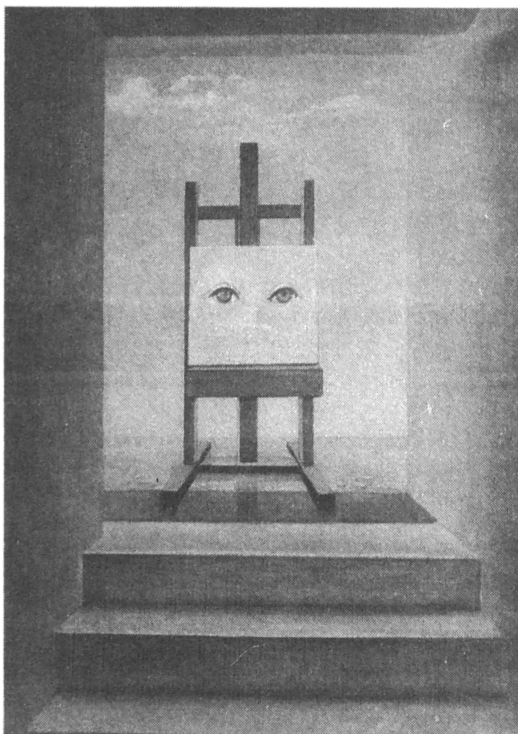
Viták dúlnak „Helyünk Európában” címmel: Kelet-Közép- vagy Közép-Kelet-Európában van-e Magyarország? De hiába állapodnánk meg akár az egyik, akár a másik helymeghatározásban, az „igazi” Európa mintha nem ismerné ezeket a nyakatekert fogalmakat – elég kinyitni a könyvtári folyóiratokat, hogy megtudjuk, hol a helyünk Európában.

Bennünket ugyan nem kérdeztek meg, hova is akarnánk tartozni, de enélkül is kiderül. Föl-szedjük az aknákat, lebontjuk a drótakadályt az osztrák–magyar határon. És ha már nincs ott a szögesdrót, akkor hol lesz Magyarország? Közép-Európában?

Akkor értettem meg, hova tartozunk „geopolitikailag”, amikor először olvastam az *Art Library Journal*ben egy szolgáltatásról, az eredeti műalkotások kölcsönzéséről. Néhány országban ez több évtizede szervezeten folyik. Mi a legnagyobb szegénységben, a legszörnyűbb elnyomás alatt sínylődtünk, amikor 1955-ben Hollandiában egy művészcsoport megszervezte a műalkotások kölcsönzését. Nálunk éppen szétzilálták az első reformkísérleteket, és kultúrpolitikai eszközökkel „irányították” a művészeteket, amikor 1970-ben a holland kormány már támogatta a kölcsönzéssel is foglalkozó artotékákat.

Nálunk nemhogy műalkotások kölcsönzése nem folyik, de a kultúrpolitikának hála, még a hivatásos múzeumok sem tudják gyűjteményeiket a kívánatos mértékben gyarapítani. Az állami megrendelések száma ugyanis egyre csökken, a „szocialista” állam sem a mecénás, sem a menedzser szerepét nem vállalja fel a művészetek támogatására. Az utóbbi években alakult néhány kis magángaléria, de a gondterhelt társadalom részvétlensége miatt ezek hatóköre csak belterjes maradhat. A művészeteket aktívan „fogyasztó” szűk réteg vásárlóere-

jét pedig nagyrészt elszívják az egyre dráguló opera-, koncert- és színházbérletek, illetve az egyetlen dinamikusan fejlődő terület, a bibliofil könyvkiadás. Sajnos, a hazai könyvészeti remekművek is csak kevés tulajdonos örömét szolgálják: a havi átlagbér feléért-harmadáért megvásárolható albumok után hiába sóvárog a tanár vagy a gyógyszerész. Milyen lehetőségük marad a képzőművészetekkel való közvetlen találkozásra? Nagyobb városokban múzeumok, egy-két galéria, Budapesten számos kiállítóterem, de a kisebb helységekből, ahol még

önálló helyiség sincs e célra, gyakran a közművelődési könyvtár az egyetlen intézmény, amely kiállításokat szervez a közönség és a képzőművészek találkoztatására.

A könyvtárak által szervezett kiállításokról kívánt országos helyzetképet kapni az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja 1987-ben. Szervezett kérdőíves felmérés során 69 közművelődési könyvtár számolt be többé-kevésbé rendszeres kiállítási tevékenységéről. Ez azért is figyelemre méltó, mert közülük mindössze 11-nek van önálló kiállítási helyisége. A többi a könyvtár vagy az épület előcsarnokában vagy külső helyszínen szervez kiállításokat, és olyan is akad, amely csak a könyvtár belső tereit tudja e célra használni. Természetesen ez utóbbi csak kényszermegoldás: az olvasóteremben látott műalkotások hatására az olvasó ugyan összetett élményben részesülhet, de ugyanakkor elveszik tőle a szabad választás lehetőségét: akar-e egyáltalán „képzőművészeti élményben részesülni”? Ebből adódik az is, hogy az önálló kiállítótérrel nem rendelkező könyvtárak többsége főleg a könyvtári terekbe és a könyvtári hangulatba „simuló” kiállításokat rendez: könyvillusztrációkból, ex librisekből és hasonló alkalmazott grafikai művekből. A kisebb településeken egyre gyakrabban láthatók a hagyományörzést és értékmentést is szolgáló népművészeti kiállítások, amelyeken textiliákat, fadarabokat, ősi mesterségeket mutatnak be. Egyelőre kevés a helytörténeti tárgyú kiállítás, de ezeknek a száma az önszerveződő közösségek megerősödésével remélhetőleg gyarapodni fog. Nagyon kevés az iparművészeti alkotásokat felvonultató kiállítás, a szobrászat pedig jóformán teljesen hiányzik a kínálatból.

Az országos felmérés megállapítása szerint – amelyről az értékelést *Lencső László* tollából (*Könyvtáros* 1988/5. sz.) olvashattuk – a könyvtári kiállítások többsége spontán módon szerveződik, igen kevés helyen érzékelhető át gondolt koncepció ezek rendezésében. Az ellenpélda a Szentesi Városi Könyvtár lehetne, ahol a kollégák nem csak megfogalmazták, de szívós és kitartó munkával meg is valósítják színvonalas elképzeléseiket. Az ő véleményük szerint a vizuális-művészeti nevelés kettős célkitűzését tölti be a könyvtár, amikor igényes, izlésnevelő hatású teret ad a kiállítások környezetével, amelyen belül érvényesülhet a kiállítások célja: a látványon keresztül nevelnek gondolkodásra, nyújtanak esztétikai élményt,

közvetítenek történeti értékeket. Arra törek-szenek, hogy minél több ember életében folyamatosan jelen legyenek a képzőművészeti alkotások. Témaválasztásukban előnyben részesítik a „rejtett kincsek” bemutatását, a kis teret, de nagy nyilvánosságot igénylő magán- és közgyűjtemények megismertetését. A rendezésben követett elveik: legyen a kiállítás látványos, a megformálás igényes, a plakát izgalmas, a feliratozás gondos, a színek és a formák együttes kezelése tudatos.

Az országos felmérés végezetül a vándorkiállításokkal foglalkozik. Sajnos, alig van példa arra, hogy egy-egy jól sikerült bemutatót több helyszínen is megrendeznék, holott kívánatos lenne, hogy ezáltal mind a befektetett munka, mind a kiállítás információtartalma jobban érvényesüljön. A Széchényi Könyvtár módszertani központja alkalmas lenne arra, hogy a rendszeresen kiállító tevékenységet végző könyvtárakról nyilvántartást vezessen és összehangolja a másutt is bemutatható rendezvények cseréjét.

Kiállítások gyermekeknek

Nem esett szó a beszámolóban a gyermekeknek szóló kiállításokról, pedig nem kell külön hangsúlyozni, milyen óriási jelentősége van az esztétikai nevelésben a műalkotások mind korábbi megismerésének.

Magyarországon a „kétkeresős” családmó-dell az általános, ezért a 3–6 éves gyermekek több mint 90 százaléka óvodába jár. Általános vélemény szerint az óvodák túlnyomó többségében a kisgyerekek igen magas színvonalú, komplex képzésben részesülnek. Az óvodai nevelőprogram a vizuális fantázia, a verbális készség vagy a manuális adottságok kibontásától a zenei képesség Kodály-módszerű fejlesztéséig igen sokrétű. (Hogy aztán az általános iskolába kerülve miért törik meg ez az ív, az már nem ennek a cikknek a témája.)

Óvodás korban ugyan még nem jellemző a könyvtárba járás, de már ezeket a gyerekeket is oda lehetne szoktatni egy-egy jó kiállítás segítségével. Az absztrakciós képességek fokozatos kialakulásával, az írásjelek elsajátításával egyidőben az európai kultúrák túlságosan is megterhelik a gyermek tudatát az írás-olvasás kódrendszerével, és a kívánatosnál sokkal kevesebb teret hagynak akár a vizuális benyomásnak, akár a taktilis élmények érvényesülésének. A vizuális esztétikai élmény közvetíté-